

13.10.2020

לכבוד	לכבוד
עו"ד לירן אבישר בן-חורין	מר עמית אדרי
מנכ"לית משרד התקשורת	מנכ"ל משרד החינוך
בפקס: 02-6240321	בפקס: 073-3933043

שלום רב,

דחוף!

הנדון: מחסור במחשבים ואמצעי קצה בקרב התלמידים הערבים והעדר נגישות למערך הלמידה

מרחוק

סימוכין: מכתבנו: 16.4.2020, 22.4.2020, 28.4.2020, 4.5.2020, 2.6.2020

בהמשך לפנינו לעיל ובשם וועדת המעקב לענייני החינוך הערבי, מרכז עדאלה והתאחדות ועד הורים בחברה הערבית, הריני לפנות אליכם בדרישה לספק מחשב או אמצעי קצה לכל התלמידים הערבים שחסר להם במטרה לחברם למערך הלמידה מרחוק ולהנגיש עבורם את החינוך לו הם זכאים על פי חוק, והכל כמפורט להלן:

1. עקב התפשטות נגיף הקורונה החדש והחלטת משרד החינוך בדבר סגירת מוסדות החינוך והמעבר למערך למידה מרחוק, דרשנו בפניותינו שבסימוכין לספק מחשבים לתלמידים שחסר להם וזאת לצורך הנגשת מערך הלמידה מרחוק לתלמידים אלו.

2. לפי מיפוי שבוצע בחודש אפריל 2020 על ידי מרשתי, וועדת המעקב לענייני החינוך הערבי, אל מול ראשי אגפי החינוך ב- 50 רשויות מקומיות ערביות מבין כ- 85 רשויות ערביות, עלה כי ל- 75,000 תלמידים ערבים באותם יישובים, אין מחשב בביתם. לנתון זה יש כמובן לצרף את המחסור במחשבים ביתר הרשויות בהן לא נעשה המיפוי ובערים מעורבות. כמו כן הנתון במיפוי לא כלל את המחסור במחשבים בקרב התלמידים הבדואים בנגב, במיוחד אלו המתגוררים בכפרים הלא מוכרים או בכפרים שהוכרו אך עודם בהליכי תכנון, שם עומד המחסור על כ- 50,000. בסה"כ מדובר במחסור של 140,000 עד 150,000 רק בקרב התלמידים הערבים הלומדים במערכת החינוך.

3. כידוע, מאז פניותינו אלו, אירעו מספר התפתחויות דינאמיות אשר נדונו בשתי וועדות עיקריות של הכנסת: וועדת החינוך, התרבות והספורט (ישיבה מיום 17.8.2020) והוועדה לזכויות הילד (ישיבה אחרונה ביום 23.9.2020). בישיבות אלו התייצבו נציגי משרד החינוך והתקשורת והציגו את ההתפתחויות הדינאמיות שאירעו בחודשיים האחרונים בסוגיה שבנדון וכפי שיפורט להלן:

P.O. Box 8921 Haifa 31090 Israel Tel: (972)-4-950-1610 Fax: (972)-4-950-3140

חיפה 31090, ص.ب 8921 هاتف 04-9501610 فاكس 04-9503140
חיפה 31090, ת.ד. 8921 טלפון 04-9501610 פקס 04-9503140

Email: adalah@adalah.org http://www.adalah.org

אופן חישוב המחסור במחשבים בקרב התלמידים

4. נתחיל בציון העובדה כי למרות שעברו מאז פרוץ המגפה שבעה חודשים ושנת הלימודים החדשה כבר החלה, למשרד החינוך אין נתון רשמי ומדויק אודות המחסור במחשבים בקרב התלמידים הלומדים במערכת החינוך.

5. בישיבה שהתקיימה בוועדת החינוך של הכנסת ביום 17.8.2020, ציין מר עבדאללה ח'טיב, מנהל אגף בכיר חינוך במגזר הערבי ויועץ למגזר הערבי במשרד החינוך, כי הוא קיים מיפוי אל מול 50 רשויות מקומיות כולל הערים המעורבות. מיפוי זה הראה כי קיים מחסור של 41,000 מחשבים אך נתון זה, לדבריו, לא כלל את התלמידים הבדואים בדרום, התלמידים הדרוזים והתלמידים במזרח ירושלים. כך דבריו בישיבת וועדת החינוך של הכנסת:

"בנושא של פערי הלמידה מרחוק. אני אישית, ביוזמה אישית, בתיאום עם הנהלת המשרד, יזמתי מיפוי של 50 הרשויות הערביות כולל הערים המעורבות בחברה הערבית. מצאתי שחסרות 41,000 עמדות מחשבים לתלמידים בחברה הערבית. זה לא קשור לחברה הבדואית בדרום, שם הנתונים מאוד גבוהים, וזה לא מתייחס לסוגייה של מזרח ירושלים וגם לא לחברה הדרוזית. בחברה הערבית, לפי המיפוי שאני עשיתי אנחנו מדברים על 41,000 עמדות מחשב שאנחנו צריכים לספק לתלמידים. גם שרף עשה מיפוי ואנחנו לא רחוקים מהמיפוי שאני עשיתי וגם מהמיפוי שעשה שרף לגבי 50 הרשויות המקומיות הערביות."

עמוד 6 לפרוטוקול הדיון של ועדת החינוך של הכנסת מיום 17.8.2020. הפרוטוקול ניתן לעיון כאן:

<https://main.knesset.gov.il/Activity/committees/Education/Pages/CommitteeProtocol.aspx?ItemID=2144619>

6. כאשר נשאל לגבי המחסור במחשבים בקרב התלמידים בנגב, במיוחד בכפרים הלא מוכרים השיב מר ח'טיב כדלקמן:

"אוסאמה סעדי (הרשימה המשותפת):

מה עם הנגב? כמה?

עבדאללה ח'טיב:

הנתון הוא יותר גבוה מהנתון הזה. אנחנו מדברים שם על נתונים מאוד קשים." (עמוד 6 לפרוטוקול הדיון).

7. במאמר מוסגר נזכיר, כי בהקשר למחסור במחשבים בקרב התלמידים בנגב, הגשנו עתירה לבג"ץ בה דרשנו, בין היתר, כי משרד החינוך יספק מחשבים ל 50,000 תלמידים בנגב שחסר להם מחשב בביתם לצורך חיבורם למערך הלמידה מרחוק. בתגובה המקדמית שהוגשה מטעם המדינה לעתירה זו, המדינה לא התכחשה לנתוני המחסור במחשבים ואמצעי הקצה שפורטו בעתירה זו (ראו: בג"ץ 2398/20 **עדאלה נגד ראש הממשלה**, פסק דין מיום 20.5.2020).

8. מנגד, בישיבה שהתקיימה בוועדה לזכויות הילד לאחרונה, ביום 23.9.2020, ציין ד"ר עופר רימון, סמנכ"ל טכנולוגיה במשרד החינוך, כי אין ולא ניתן לקיים מיפוי לבחינת המחסור במחשבים בקרב התלמידים, וכך דבריו:

”חה”כ יוסף גיבארין, יו”ר הוועדה:

אתה לא מסוגל להגיד כמה תלמידים בישראל זקוקים למחשב:

ד”ר עופר רימון:

קשה לאסוף את הנתון. זה כמו לאסוף נתון כמה פסנתרים יש בבתים. זה קשה לאסוף....”

התמלול בוצע על ידי הח”מ שכן פרוטוקול הדיון של ישיבה זו טרם פורסם. ראו הודעה לעיתונות מטעם הוועדה לזכויות הילד שפורסמה בעקבות הישיבה ביום 23.9.2020 בלינק הבא:

<https://main.knesset.gov.il/Activity/committees/Children/News/Pages/default.aspx?ItemID=2146269>

9. יודגש כי החובה מוטלת על משרד החינוך לבצע את המיפוי הנדרש על מנת לבחון את המחסור המדוייק במספר המחשבים לצורך הנגשת מערך הלמידה מרחוק לכלל התלמידים במערכת החינוך.

10. חוזר מנכ”ל משרד החינוך שכותרתו ”נוהלי שעת חירום במערכת החינוך” (הוראת קבע 0155) מיום 3.1.2019 מסדיר את ארגון וקיום הלימודים בבתי הספר במצב חירום והוא קובע ”למידה מקוונת היא אמצעי נוסף המאפשר למערכת החינוך להפעיל את התלמידים מרחוק, כאשר אינם בבתי הספר, באמצעות אתרי האינטרנט הבית-ספריים”. חוזר המנכ”ל עוסק, בין היתר, בהפעלת בתי הספר כמרכזי למידה לשעת חירום לרבות באמצעות למידה מקוונת מרחוק באמצעות האינטרנט. ניתן לעיין בחוזר בלינק הבא:

https://apps.education.gov.il/Mankal/horaa.aspx?siduri=218#_Toc256000249

11. מכח חוזר זה וכהכנה למצב החירום בעקבות התפשטות נגיף הקורונה פרסם המשיב מס’ 2 בתחילת חודש נובמבר 2020 נוהל מפורט המסדיר את הלמידה מרחוק בשעת חירום וכותרתו ”חירום בזמן אמת – נהלים והנחיות להתנהלות ולמידה מרחוק בחירום”. נוהל זה מפרט את הצעדים שעל משרד החינוך לנקוט כדי לקיים את מערך הלמידה מרחוק. על פי הוראות הנוהל, על מנהלי מוסדות החינוך לבצע מיפוי של התלמידים שאין להם נגישות לתקשורת אינטרנט ומחשבים. במקביל קובע הנוהל הנחיות לתלמידים להיערכות ללמידה מרחוק מהבית כגון חובת הכנת מחשב מצויד במערכת וידאו שיהיה מחובר לרשת האינטרנט. הנוהל ניתן לעיון בלינק הבא:

https://meyda.education.gov.il/files/lmida_herum/nohal_cherum_zman_emet_01012020.pdf

12. על אף הוראות הנוהל הנ”ל, ולמרות שהיה זמן ניכר מאז פרוץ המגפה עד היום, משרד החינוך לא בנה תוכנית לבחינת המחסור במחשבים על סמך הנתונים בשטח. במקום זאת, קבע משרד החינוך כי הוא יסתמך על נתון קבוע שנקבע ע”י הארגון הבינלאומי ה-OECD ולפיו קביעת גובה המחסור במחשבים בקרב תלמידים תבצע לפי חישוב של 9% ממספר התלמידים במערכת החינוך. לפי אומדן זה, קבע משרד החינוך כי מקרב 1.4 מיליון תלמידים הלומדים במערכת החינוך, קיים מחסור אצל 9% מהם, היינו מחסור של 135,000 מחשבים (כולל יהודים וערבים). בהתבסס על נתון זה אישר משרד החינוך רכישה של 150,000 מחשבים ה-15,000 מחשבים נוספים אושרו לרכישה על מנת להבטיח חלוקה במחזור נוסף במידה והמשרד יאלץ לחלק מחשבים נוספים אחרי הגשת השגות וערעורים. לצורך כך, אישר משרד האוצר 400 מיליון ₪ לרכישת המחשבים.

13. יישום שיטת החישוב של ארגון ה-OECD אינו רלוונטי לענייננו ואינו משקף הלכה למעשה את המחסור בשטח ובזמן אמת, על כן לטעמנו לא ניתן להסתמך על שיטת חישוב זו. ביקורת כנגד החלת שיטת חישוב זו הועלתה גם בישיבת הוועדה לזכויות הילד מיום 23.9.2020. לא זו בלבד, אלא שאף נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מחודש נובמבר 2019, מובילים לתוצאות שונות ומחמירות יותר ולפיהם בכ- 15.7% ממשקי הבית בישראל אין מחשב ביתי.

ראו: נתוני סקר הוצאות משק הבית לשנת 2017 בתוך הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, לקט נתונים לרגל יום הילד הבין-לאומי 2019, הודעה לעיתונות מיום 18.11.2019 הניתנת לעיון בלינק הבא:

https://www.cbs.gov.il/he/mediarelease/DocLib/2019/349/11_19_349b.pdf

אופן החלוקה של המחשבים

14. באשר לאופן החלוקה של המחשבים לפי רשויות המקומיות פרסם משרד החינוך קול קורא שכותרתו "קול קורא לתקצוב בעלויות/להגשת בקשות לצורך רכישה מרוכזת – עבור מרכיבי הצטיידות לקיום למידה דיגיטאלית ולמידה מרחוק בבתי ספר בשנת הלימודים תשפ"א". מסמך זה כולל בתוכו "קול קורא 3 – הגשת בקשות לצורך קבלת אמצעי קצה ללמידה מרחוק עבור תלמידים אשר ידם אינה משגת." לפי קול קורא 3 אמורות היו הרשויות המקומיות להגיש בקשות לאספקת מחשבים לתלמידים לפי רשימה של בתי ספר בהם לומדים התלמידים בשטחן.

15. בהתאם לקול קורא זה הגישו הרשויות המקומיות את בקשותיהן לאספקת מחשבים לתלמידים בשטחן. הבקשות אושרו על סמך קריטריונים מחמירים שנקבעו בקול הקורא. בהתאם לדברי ד"ר עופר רימון בישיבת הוועדה לזכויות הילד מיום 23.9.2020 עלה כי המחשבים אכן נרכשו וכל רשות מקומית עודכנה במספר המחשבים שהיא אמורה לקבל.

16. יחד עם זאת, ובהתאם לדברי ד"ר עופר רימון באותה ישיבה נמצא כי למרות שהמחשבים כבר נרכשו על ידי המשרד, אך החלוקה בפועל לא תבצע באופן מידי אלא בשתי פעימות שונות: הראשונה תתקיים עד חודש ינואר 2021 במהלכה יחולקו 50% מהמחשבים והשנייה תתקיים בחודש יוני 2021 במהלכו יחולקו ה-50% הנותרים!

17. הנה כי כן, אלפי תלמידים יוותרו ללא מחשב עד סוף שנת הלימודים הנוכחית בחודש יוני 2021 ומשמעות הדבר שתלמידים אלו, הינם מחוץ למערכת החינוך ואינם לומדים כלל החל מחודש מרץ 2020 – עם תחילת פרוץ המגפה בישראל – ועד לחודש יוני 2021 ואם בכלל.

18. לא זו בלבד, אלא שלאחר שמרשתי, וועדת המעקב לענייני החינוך הערבי, בחנה את יישומו בפועל של הקול קורא לעיל באשר לשאלה אם הוא מספק מענה לכל תלמיד שחסר לו/ה מחשב, עלה כי גם לאחר יישום הקול קורא ואספקת המחשבים בפועל, הקול קורא לא יעניק מענה לכל התלמידים בישראל שאין להם מחשבים אלא רק לחלק מהם. ולצורך ההמחשה, ביצעה מרשתי בין התאריכים 5.9.2020 עד 8.10.2020, מיפוי נוסף בקרב 36 רשויות מקומיות ערביות שמטרתו לבחון האם חלוקת המחשבים עבור כל רשות תספק מענה מלא למחסור באותה רשות. מיפוי העלה למשל שבעיר נצרת חסרים 5,000 מחשבים כאשר הקול קורא מאשר הקצאה של 1,868 בלבד; ברהט ישנו מחסור של 17,000 מחשבים (כולל גנים) אך הקול

קורא מאשר הקצאה רק ל- 1,000 מחשבים ; במועצה אזורית נווה מדבר בנגב קיים מחסור של 12,000 מחשבים אך הקול קורא מאשר הקצאה ל- 2,069 מחשבים בלבד. להלן תוצאות המיפוי המלא בקרב 36 רשויות מקומיות מחודש ספטמבר 2020 :

יישוב	מספר מחשבים חסרים ביישוב	מספר מחשבים מוצע לפי הקול הקורא של משרד החינוך להקצאת אמצעי קצה
נצרת	5000	1868
אום אלפחם	4000	1835
רהט	17000 (כולל גנים)	1000
קלנסווה	1961	704
דיר אלאסד	810	100
אעבלין	800	257
ראמה	232 (משפחות בלי מחשב בבית)	35
טובא	350	105
דבוריה	350	154
בועינה-נגידאת	557	348
כסייפה	6000	805
אכסאל	950	484
כפר קרע	800	443
בסמ"ה	590	313
מזרעה	125	66
אלקסוס	6592 (ביסודי) 3181 (על יסודי)	1086 480
אבו סנאן	465	240
אלגיש-גוש חלב	200	45
מגיד אלכרום	680 (נתון שמתייחס ל 80% מהילדים)	420
טלעת עארה	950	475
גסר אלזרקא	1750	300
מ.א נווה מדבר	12000	2069
טורעאן	200 (משפחות)	430
לקיה	6592	805
שיבלי	150	124
גת	200	60
כוכב	350	128
זראזיר	1390	144
באקה אלגרביה	2450	770
מועצה אזורית אלבטוף	550	210
משהד	330	190
זימר	350	45
גדידה מכר	700 (בלי גנים)	100
כפר מנדא	1800	720
בועינה נגידאת	750	370
עראבה	750	370

חלופות לתלמידים שאין להם מחשבים

19. עולה אם כן, שמספר המחשבים שאושרו ונרכשו על ידי משרד החינוך אינו עונה על הצורך האמיתי הקיים בקרב התלמידים וכי מספר התלמידים שחסר להם מחשב בביתם עולה על המספר שאושר על ידי המשרד. כמו כן עולה כי גם חלוקתם של המחשבים שנרכשו על ידי משרד החינוך לא יתבצע באופן מיידי אלא בשתי פעימות שוות, האחת בינואר 2021 והשניה ביוני 2021.

20. יוצא אם כן, כי למרות ששנת הלימודים כבר החלה מזה חודש וחצי ועל אף העובדה כי לאור הסגר וסגירת מערכת החינוך עד מועד שאינו וודאי וידוע, לכ- 150,000 תלמידים ערבים אין גישה למערכת הלמידה מרחוק ובכך לא תהיה להם כל גישה למערכת החינוך.

21. מעבר לנזק הישיר לתלמידים עצמם, ניתוק תלמידים אלו ממערכת הלמידה מרחוק רק יוביל להחמרה בפערים החברתיים והכלכליים שממילא קיימים בין קבוצות האוכלוסייה השונות.

22. כמו כן גם לא הוצגה אף חלופה אשר יש בה כדי לתת מענה לאותם תלמידים בשנת הלימודים הנוכחית. חלופות רלוונטיות שניתן היה להקים הינן: אספקת אמצעי קצה בתוך מבני ציבור הקרובים לבתי המגורים של התלמידים או קביעת חלופת חונכות אישית במסגרתה מגיע החונך לביתו של התלמיד שאין לו מחשב ודואג להעביר לו את חומר הלימוד המבוקש.

23. התוצאה לכך היא פגיעה חמורה בזכות החוקתית לחינוך והפרת חובה חקוקה לספק חינוך חנם המוטלת על משרד החינוך מכח חוק לימוד חובה, התשי"ט – 1949.

לאור כל האמור לעיל הנכם נדרשים כדלקמן:

א. לפעול לחלוקת מחשבים לכלל התלמידים שחסר להם בהסתמך על נתוני המיפוי ולא להסתפק בחלוקה על סמך הקול קורא; וזאת לפחות בהסתמך על המיפויים שכבר בוצעו באגפי חינוך ברשויות ערביות, עליהם נסמך המיפוי שבוצע על ידי מרשתי, וועדת המעקב לענייני החינוך הערבי, בחודשים אפריל וספטמבר 2020 כפי שהובאו לעיל;

ב. לבצע באופן מיידי וללא שיהוי מיפוי ברשויות המקומיות בהן לא בוצע המיפוי וזאת על מנת לעמוד על המספר המדוייק של מחסור במחשבים בקרב תלמידים ערבים;

ג. לקבוע חלופות ראויות והולמות שיספקו באופן מיידי לכלל התלמידים שאין להם מחשבים במטרה לאפשר להם נגישות לחומר הלימוד בשנת הלימודים הנוכחית.

נודה לתגובתכם המהירה.

בכבוד רב,
סאוסן זהר, עורכת דין